Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

KSE Kyiv School of Economics

Бюджетний барометр – лютий 2024

Що вийшло?

1. У лютому надходження загального фонду держбюджету становили **188,6 млрд грн** (з урахуванням 31 млрд грн грантів)**, що на третину більше, ніж очікувалось**[1].
2. Протягом перших двох місяців 2024 року НБУ не проводив додаткову емісію, незважаючи на незначний обсяг отриманої зовнішньої допомоги.

Що не вийшло?

1. Касові видатки у лютому виконано на достатньо низькому рівні – 91,9% (у лютому 2023 року – 92,3%).
2. Майже чверть бюджетних програм не мали вчасно погоджених паспортів, що не дозволяє проводити касові видатки за ними. Із 449 бюджетних програм, що потребують затвердження паспортів у поточному році, до Мінфіну вчасно надійшло 398 паспортів, із яких погоджено 348 (77,5%).

Що далі?

1. 28 лютого Рада ЄС остаточно затвердила створення інструменту підтримки України – Ukraine Facility – загальним обсягом 50 млрд євро на 2024-2027 роки. Відповідно до механізму вже у березні Уряд очікує отримати 4,5 млрд євро бюджетної допомоги. Загалом у рамках програми, пряма підтримка державного бюджету становитиме 38,27 млрд євро, з яких 33 млрд євро у формі кредитів та 5,27 млрд євро у формі грантів.
2. 23 лютого Представники влади України та МВФ досягли домовленості на рівні експертів щодо третього перегляду програми Механізму розширеного фінансування (EFF) обсягом близько 15,6 млрд дол. США, що відкриває двері для отримання чергового траншу від МВФ у розмірі приблизно 880 млн дол. США.
3. Можливість використання прибутків від заморожених активів країни-агресора може суттєво знизити тиск на державний бюджет, в т.ч. в частині фінансування оборонних видатків. Бельгія отримала 1,7 млрд євро прибутку від російських активів і, як зазначив Прем'єр-міністр, за них можуть бути профінансовані деякі видатки, зокрема й оборонні. Велика Британія розглядає можливості передачі заморожених російських активів Україні.
4. Уряд розглядає можливості збільшити окремі податки для забезпечення внутрішнього ресурсу покриття видатків державного бюджету.

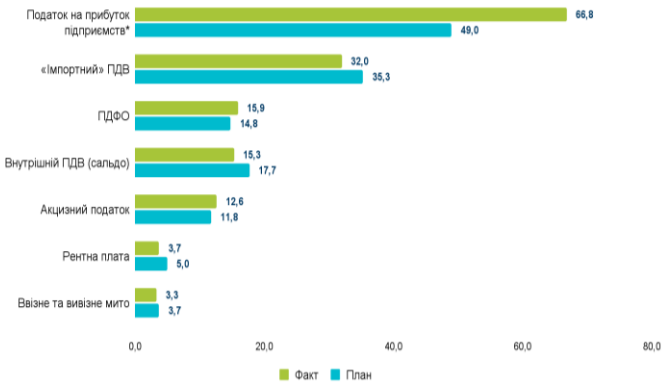
Ключові ризики:

- Недостатні обсяги та ритмічність міжнародної бюджетної підтримки України. Досі немає чіткого розуміння термінів, формату та обсягу фінансової допомоги від США. У 2024 році в цілому очікувалось отримати від цієї країни 10-12 млрд дол. США прямої бюджетної допомоги *(середній ризик).*
- Продовження блокування польського кордону для вантажних перевезень створює ризик подальшого недовиконання плану митних платежів *(високий ризик)*.

Деталі:

(1) У лютому надходження податків, зборів та обов'язкових платежів до загального фонду державного бюджету становили 188,6 млрд грн. Дохідну частину бюджету було перевиконано на 33,9%, зокрема і за рахунок надходження 31 млрд грн грантів від Японії та Норвегії. При цьому за основними податковими і неподатковими надходженнями планували зібрати 137,3 млрд грн (за загальним фондом), а фактично надійшло на 5,9 млрд грн більше (+4,3%) (рис. 1). Надходження за всіма податками у лютому 2024 були більшими, ніж у лютому минулого року.

Рис. 1. Надходження за основними податками до загального фонду державного бюджету у лютому 2024 року, млрд грн

*дані щодо плану і факту виконання податку на прибуток підприємств подано з сумами виплачених дивідендів держпідприємствами

Джерело: Міністерство фінансів України

Сукупні надходження до загального фонду державного бюджету від податку на прибуток підприємств та дивідендів склали 66,8 млрд грн, при цьому заплановано було отримати 9,4 млрд грн податку на прибуток підприємств та 39,6 млрд грн як частину чистого прибутку держпідприємств та їхніх об'єднань та дивідендів від державної частки у підприємствах. Перевиконання на 36,3% стало можливим завдяки рекордному прибутку банківського сектору у 2023 році. З небанківських підприємств найбільше дивідендів сплатили ТОВ "Оператор ГТС України" – 5,4 млрд грн, Укрнафта – 3,9 млрд грн, Укргідроенерго – 1,75 млрд грн, при цьому КМУ ухвалив рішення про авансову сплату дивідендів.

Надходження ПДФО у лютому 2024 року становили 15,9 млрд грн, що на 7,4% вище від запланованого показника з огляду на відновлення економіки, а також реалізацію планів частини компаній із підвищення заробітних плат у 2024 році (61% компаній планують підвищувати зарплати, а ще 19% індексувати їх на інфляцію).

Чисті доходи від внутрішнього ПДВ у січні становили 15,3 млрд грн (за аналогічний період минулого року – 15,1 млрд грн), що на 13,6% нижче від плану. Невиконання планових надходжень може бути пов'язане із меншим, ніж очікувалось, обсягом приватного споживання, а також із дещо вищим рівнем відшкодування ПДВ, ніж середньостатистичний за останній рік. Платникам податків відшкодували ПДВ на 11,7 млрд грн, з яких третина була відшкодована в останні години лютого (рис. 2). Із 13 млрд грн ПДВ до відшкодування найбільші суми були

[1] Усі планові показники у бюджетному барометрі враховано згідно з розписом Держбюджету-2024 станом на 1 березня 2024 року

заявлені ПАТ "Арселор Міттал Кривий Ріг" (430,7 млн грн), ТОВ "Кернел-Трейд" (423,5 млн грн) та ТОВ "АДМ Юкрейн" (342,1 млн грн). "Імпортний" ПДВ надійшов в обсязі 32 млрд грн (на 9,4% менше, ніж планувалось). Це, найвірогідніше, пов'язано з блокуванням пунктів пропуску на західному кордоні, через що бюджет недоотримав 8 млрд грн, із яких найбільша частка – ПДВ.

Акциз у доходах загального фонду становив 12,6 млрд грн (у лютому минулого року – 7 млрд грн), що на 6,8% більше запланованого. Це може бути пов'язано із вищими обсягами виробництва електричної енергії, тютюнової, лікеро-горілчаної та виноробної продукції, а також через підвищення акцизів на тютюнову продукцію, що відбулося на початку року.

У лютому до бюджету надійшло 3,3 млрд грн ввізного та вивізного мита (у лютому 2023 року 2,3 млрд грн), що на 10,8% нижче від місячного плану.

Надходження рентної плати за користування надрами склали 3,7 млрд грн, що на 26% менше від плану. Недовиконання плану передусім пов'язано з продовженням зниження фактичної ціни реалізації природного газу – з 14,4 тис. грн за 1 тис. м^3 у листопаді 2023 року до 12,7 тис. грн у січні 2024 року. Незважаючи на недосягнення планових показників надходжень рентної плати за видобування природного газу, потрібно зауважити, що цього року для опалювального сезону використовувався виключно український газ. Одна з причин цього - зниження споживання газу через війну.

(2) У лютому до державного бюджету надійшли гранти у сумі **809,4 млн дол. США** (**31,1 млрд грн**). Зокрема **514,4 млн дол. США** (**19,8 млрд грн**) від Японії та **295 млн дол. США** (**11,3 млрд грн**) від Норвегії. Гроші надходили в рамках проектів Світового Банку «Ремонт житла для відновлення прав і можливостей людей» (HOPE) та Шостого додаткового фінансування в рамках проекту "Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні" (PEACE in Ukraine).

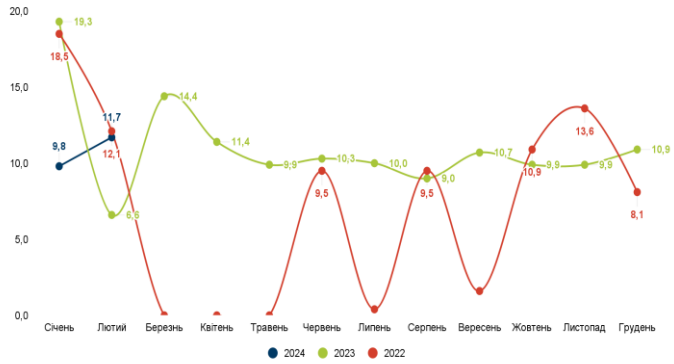
(3) У лютому касові видатки загального фонду державного бюджету становили 274,5 млрд грн або 91,9% від розпису звітного періоду (плановий обсяг – 298,8 млрд грн, що дещо вище за середньорічний рівень). Для порівняння – у лютому 2023 року було профінансовано видатки в обсязі 227,2 млрд грн.

(4) У лютому дефіцит загального фонду державного бюджету планувався в розмірі **156,8 млрд грн**. Фактичну суму ж дефіциту Міністерство фінансів не оприлюднило в оперативній інформації. За нашими приблизними оцінками (припускаємо, що у лютому були видані та повернуті усі передбачені планом суми кредитів із загального фонду державного бюджету, а це 0,2 млрд грн та 1,3 млрд грн відповідно), його розмір може становити **84,8 млрд грн,** що **у 1,8 разів менше** плану**.** Це зумовлено залученням грантів на **31,1 млрд грн** (**809,4 млн дол. США**), більшими, ніж планувалося, надходженнями від податку на прибуток та меншими за план видатками.

(5) У лютому до державного бюджету надійшло 122 млн грн (3 млн євро) позик від Іспанії. Позика була надана через механізми МБРР у рамках проекту «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя».

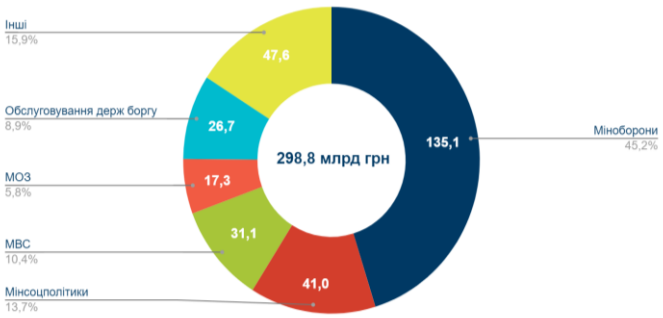
(6) Окрім зовнішнього фінансування, у лютому Мінфін залучив **40,3 млрд грн** від розміщення ОВДП, з яких **2,6 млрд грн або 6,5%** – за бенчмарк облігаціями. У тому числі залучено **19,7 млрд грн** (218,4 млн дол. США та 274,8 млн євро) від облігацій номінованих в іноземній валюті, що становить **48,9%** від обсягу всіх залучених від ОВДП у лютому коштів. Як зазначають у Міністерстві фінансів, коштів, залучених в результаті розміщення ОВДП у січні-лютому 2024 року, вистачило для здійснення платежів з погашення ОВДП. Загалом роловер вкладень у ОВДП за січень-лютий 2024 року становить **118%**. Такий показник значно нижчий, ніж у січні 2023 року, коли він становив **203%**, що пов'язано зі значним зростанням витрат на погашення боргу порівняно з обсягом залучених коштів.

Рис. 2. Бюджетне відшкодування ПДВ у 2022–2024 роках, млрд грн

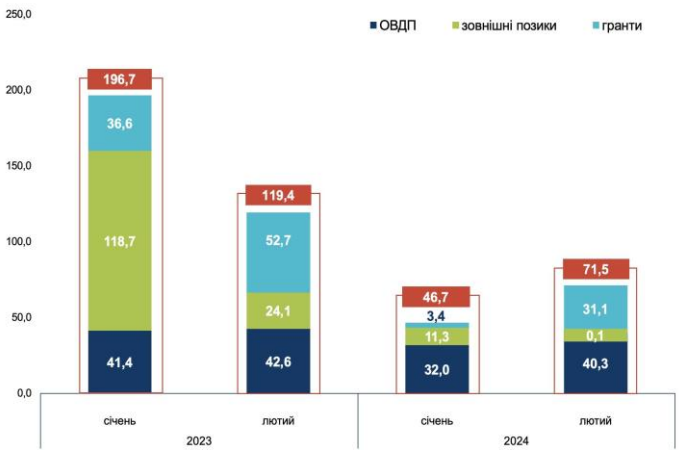
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 3. Плановий розподіл видатків держбюджету у лютому 2024 року, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 4. Фінансування бюджету у січні-лютому 2023 і 2024 років, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

(8) У лютому запозичено на **35,9 млрд грн** менше, ніж витрачено (76,3 млрд грн) на погашення та обслуговування державного боргу. Левову частку цих витрат було спрямовано на погашення та обслуговування внутрішнього боргу – **75,1%** (або 57,3 млрд грн).

(9) Доходи загального фонду **місцевих бюджетів** у лютому становили **36,5 млрд грн**, що на 18,9% менше, ніж в аналогічному періоді минулого року через переспрямування ПДФО з грошового утримання військовослужбовців до державного бюджету. Загалом від ПДФО до місцевих бюджетів надійшло 18,3 млрд грн (на 23,4% нижче показника за лютий 2023 року). Також на місцях отримано 7,3 млрд грн єдиного податку, 3,3 млрд грн плати за землю, 1,5 млрд грн акцизного податку.

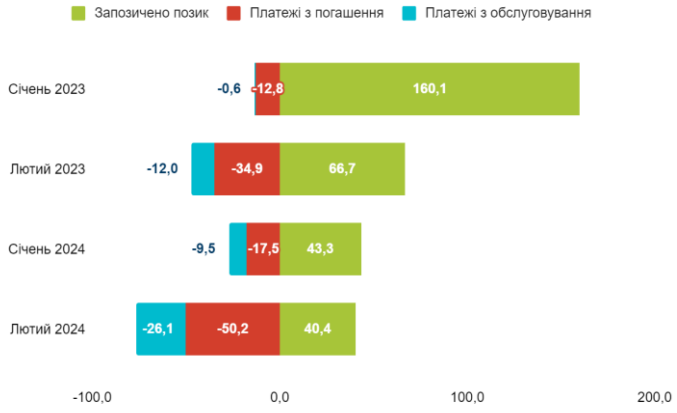
(10) Сукупні надходження від **ЄСВ** у лютому 2024 року становили **42 млрд грн**, що на 5,2 млрд грн або 14,1% більше, ніж у лютому 2023 року (рис. 7). Збільшення надходжень від ЄСВ пов'язане зі зростанням розмірів заробітних плат (в тому числі через підвищення мінімальної заробітної плати на 6% до 7100 грн з січня 2024 року).

(11) Доходи **Пенсійного фонду** в лютому 2024 року збільшилися на 6,6% або на 4,2 млрд грн у порівнянні з аналогічним періодом минулого року – до **67,7 млрд грн** (рис. 7). Зростання доходів відбулося за рахунок збільшення власних надходжень ПФУ на 22,5% порівняно з відповідним періодом минулого року, зокрема ЄСВ, розподіленого до ПФУ на фінансування пенсій та виплат із соціального страхування. З держбюджету до Фонду на фінансування пенсійних та інших пов'язаних виплат спрямовано 19,4 млрд грн (на 1,3 млрд грн менше, ніж у лютому 2023 року), та ще 4,7 млрд грн на виплати субсидій та оплату пільг на житлово-комунальні послуги (-0,5 млрд грн у порівнянні з лютим 2023 року). З власних надходжень Пенсійного фонду спрямовано 2,7 млрд грн на виплати з соціального страхування (+0,6 млрд грн у порівнянні з лютим 2023 року).

Сукупні видатки ПФУ становили **65,8 млрд грн**, що більше минулорічних на 7,3 млрд грн або 12,5%. Із них на фінансування пенсій спрямовано 57,5 млрд грн, що на 6,5 млрд грн або на 12,7% більше, ніж в аналогічному періоді минулого року. Збільшення видатків на пенсійні виплати відбулося через проведену минулого року індексацію пенсій.

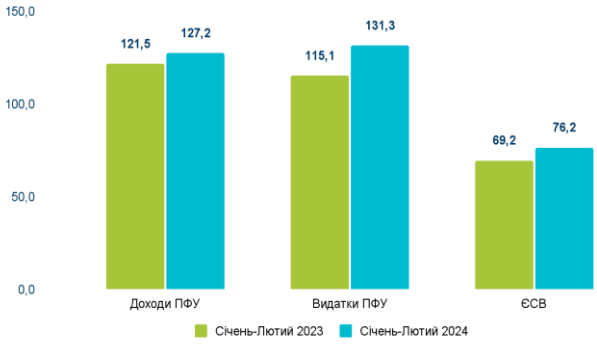
У лютому Постановою №185 визначено проведення індексації пенсій з 1 березня 2024 року. Розмір пенсій збільшиться на 7,96% (на 11,7 в.п. менше, ніж у 2023 році). Індексація враховує зростання споживчих цін за останній рік (5,1%) та зростання середньої зарплати за три попередні роки (10,81%) — по 50% відповідно. Розміри пенсій зростатимуть на 100-1500 грн, і середній приріст після індексації становитиме 322 грн. З огляду на обмеженість бюджетних коштів максимальне збільшення пенсій становитиме 1500 грн, тому середній розмір пенсії підвищиться лише на 6% — від 5 395 грн до 5 717 грн. Таке обмеження дозволяє виділити фінансові ресурси для індексації найменших пенсій. Планується надавати додаткову доплату у розмірі 100 грн до пенсій, які не збільшуються в результаті індексації. Індексація буде проведена для понад 10 млн пенсіонерів.

Рис. 5. Обсяг запозичень, погашення та обслуговування державного боргу України у січні-лютому 2023 і 2024 роках, млрд грн

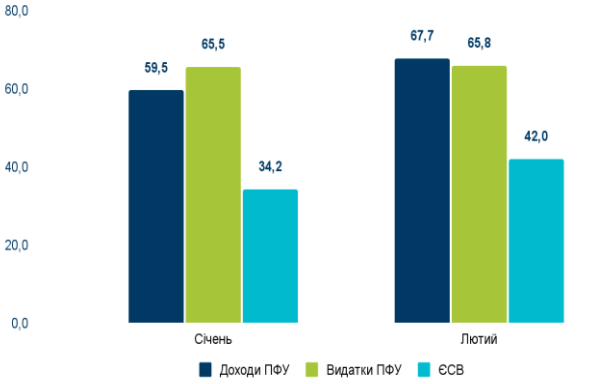
Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 6. Доходи та видатки Пенсійного фонду, сукупні надходження від ЄСВ за січень–лютий 2023–2024 років, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Рис. 7. Помісячна динаміка доходів та видатків Пенсійного фонду, сукупних надходжень від ЄСВ у січні-лютому 2024 року, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

Таблиця 1. План та факт виконання державного бюджету (за загальним фондом) у січні-лютому 2024 року, млрд грн

Показник	Січень		Лютий	
	план	факт	план	факт
Доходи, в т.ч.	***92,4***	***116,0***	***140,9***	***188,6***
ПДФО	*13,3*	*13,0*	14,8	15,9
Податок на прибуток	2,3	2,0	49,0**	66,8**
Рентна плата за користування надрами	3,9	3,5	5,0	3,7
Акцизний податок	9,7	12,2	11,8	12,6
«Внутрішній» ПДВ (сальдо)	27,2	35,1	17,7	15,3
«Імпортний» ПДВ	29,7	37,0	35,3	32,0
Ввізне і вивізне мито	3,1	4,6	3,7	3,3
Видатки	***223,1***	***145,9***	***298,8***	***274,5***
Дефіцит (-) / профіцит (+)*	***-130,4***	***-33,3***	***-156,8***	***-84,8*****
Джерела фінансування дефіциту				
Чисті запозичення	106,5	25,8	126,9	-9,8
Запозичення	*125,0*	*43,3*	*179,8*	*40,4*
Погашення	*-18,5*	*-17,5*	*-52,9*	*-50,2*

* розмір дефіциту не дорівнює арифметичній різниці між доходами та видатками, оскільки на розмір дефіциту додатково впливає обсяг надання кредитів з державного бюджету, та їх повернення
**дані щодо плану і факту виконання податку на прибуток підприємств подано з сумами виплачених дивідендів держпідприємствами
***розмір фактичного дефіциту є оціночним. Точне значення буде наведене наступного місяця

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 2. Основні показники фінансування державного бюджету, млрд грн

Показники	Січень	Лютий
Всього надійшло, у тому числі:	43,3	40,4
у % до плану (за весь період)	*34,6*	*25,8*
Від розміщення ОВДП, у тому числі:	32,0	40,3
у гривнях	*12,7*	*20,6*
у іноземній валюті у перерахунку в млрд грн (млн дол. США+ млн євро)	*₴ 19,3 ($250+€235)*	*₴ 19,7 ($218,4+€274,8)*
Із зовнішніх джерел	11,3	0,1
Платежі з погашення державного боргу	17,5	50,2
у % до плану за весь період	*94,6*	*94,9*
Платежі з обслуговування	9,5	26,1
у % до плану за весь період	*90,5*	*97,8*

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 3. Зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів* за січень 2024 року

Джерела	Обсяг, млрд грн (млн дол. США)
Позика МБРР у межах фінансування проекту «Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності» (INSPIRE)»	₴11,3 ($297,0)
Позика МБРР у рамках проекту «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя»	₴0,1 (€3,0)

*за винятком грантів

Джерело: Міністерство фінансів України

* * *

Автори:
Юлія Маркуц, Ліна Задорожня, Тарас Маршалок, Інна Студеннікова, Дмитро Андрієнко, Тетяна Лутай
Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки